د دماغونو پرواز

Ketabton.com

ژباړه او څېړنه: جان محمد مهربان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دماغونو پرواز

د جان محمد مهربان ژباړه او څېړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه

نوم: د دماغونو پرواز (Braindrain)

ژباړه او خېړنه: جان محمد مهربان

د لیکوال برېښنالیک: jmihraban@yahoo.com

انلاین چاري: مختار احمد احسان - د لراوبر ډاټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب لړلیک

1. دژباړن او خپرونکي څو خبري
2. ددماغونو دپرواز پېژندنه
3. اروپا
   3.1 غربي اروپا
   3.2 مرکزي او شرقي اروپا
   3.3 جنوبي شرقي اروپا
   3.4 پرتګال، ارلنډ، ایټالیا، یونان او هسپانیه
   3.5 انګلستان
   3.6 ترکیه
4. افریقا
   4.1 ګانا
   4.2 جنوبي افریقا
5. اسیا
   5.1 غربي اسیا
   5.2 عراق
   5.3 ایران
6. منځنی ختیځ
   6.1 اسرائل
   6.2 عربي نړۍ
7. پاسفیک اسیا
   7.1 مالیزیا
   7.2 فلپین
8. جنوبي اسیا
   8.1 انډیا
   8.2 نیپال

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.3. پاکستان
8.4. سریلانکا
8.5. افغانستان
9. شرقي اسیا
9.1. چین
9.2. تایوان
10. استرالیا
10.1. دپاسفیک جزیرې
10.2. نیو زیلاند
11. شمالي امریکا:
11.1. کاناډا
11.2. دامریکا متخده ایالات
12. لاتین امریکا
12.1. کیوبا
13. کارابین
14. ددماغونو دپرواز دمخنیوي لاري
15. ددماغونو دپرواز ګټې
16. دماغونو دپرواز مفني تاثیرات
17. ضمیمې
18. ماخذونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړن او څېړونکي څو خبري

ددماغونو پرواز داقتصاد په علم کښي دبحث او دپام وړ موضوع ده. دپوهنتون داستادانو له خوا ددغي موضوع په اړه محصلينو ته پوره معلومات نه په ليکچرنوټونو کښي اونه په شفاهي ډول ورکول کيږي.

ما(ج.م. مهربان) ته له ډېري مودي راهيسي دغه سوال پيدا ؤ چي ولي افغانان په افغانستان کښي خپلي عزتمندي دندي پرېږدي اودهيواد دباندي ډېرو داسي کارونو ته لاس ور اچوي چي هغه ددوی دشخصيت او مسلک سره برابر نه وي. دغه سوال مي هم په ذهن کښي ګرځېدئ چي دافغانستان دولت پرافغانانو باندي دشپاړسو کلنو يا تردې هم زياتي مودې له پاره سرمايه ګذاري وکړي خو اخير افغانان دامريکا متحده ايالاتو، کاناډا او نورو غربي هيوادونو ته حتی دژوند په قيمت او قرباني ځانونه ورسوي. ددغو سوالونو دجوابولو او دمحصلينو سره ددماغونو يادبشري سرمايې دپرواز په اړه دمعلومات شريکولو په نيت مي دغه لاندي څېړنه او ژباړه په انټرنيټ کښي دانګلېسي ويب سايټونو څخه راټوله او ژباړلې ده او په لراوبر کښي بېله عکسونو او جدولونو ئې دري برخي خپرې سوې. ډېر کوښښ مي وکړ چي په دې څېړنه کښي د ډېرو هيوادونو په اړه معلومات وړاندي کړم خو دهرهيواد په اړه مي معومات پيدا نه کړای سوای.

دځينو هيوادونو په اړه مي پوره معلومات وړاندي کړی دي اودنوروپه اړه بيا ځکه لږ معلومات ورکول سوي دي چي په انټرنيټ کښي مي پيدا نه کړل. دمثال په توګه، دمنځنۍ اسيا په اړه په انټرنيټ کښي خاص معلومات نه وه که څه هم زه دونده خبر يم چي دتاجکستان، ترکمنستان او نورو مرکزي اسيايي هيوادونو زيات شمېر علمي کدرونو روسيې ته پرواز کړی دئ خو مربوط ارقام او احصايه مي تر لاسه نه کړای سوای.دافغانستان ددماغونودپرواز په اړه په ويکيپيډيا کښي هيڅ معلومات نه ول نو مجبور سوم چي دنورو ځايونو څخه معلومات تر لاسه کړم. داهم بايد ووايم چي په دغه ژباړه او څېړنه کښي ځيني جملې او پاراګرافونه په داسي ډول پای ته رسېدلي دي چي بايد نه وای رسېدلي يعني يو څه معلومات نور هم پر جمع سوي وای. ما خپل محدويتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګوته کړل خو بیا هم که انتقاد ، پیشنهاد او یا اضافه معلومات لرئ، دمهربانۍ له مخې ئې پردغه ادرس را سره شریک کړئ: jmihraban@yahoo.com

په درنښت

جان محمد مهربان

کابل، دو راهي ده عربان، قرغه

۱۳۹۲-قوس -۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددماغونو پرواز

Brain drain

دانګلیسي (Brain) د (ماغزه، هو ښ، ذکاوت ماغزه الو زول، ما غزه تویول) معنی لري. د (Drain) کلمه بیاد(وچول، او به څني ایستل، تشول، زېم ایستل، کرار-کرار کمزوری کېدل، ورو-ورو دعا یداتي منا بعوکمېدل) مفهوم ورکوي. ددماغونویا دبشري سرمایې پرواز (Brain drain or human capital flight)له یوه ځایه بل ځای ته دیو غټ ګروپ افرادو دتخنیکي مهارت یاپوهي مهاجرت/انتقال ته ویل کیږي.[1] ددماغونو پرواز اکثره وخت دوه علته لري چي یوئې له افرادو اوبل ئې له ممالکو څخه سرچینه اخلي. له هیوادونو څخه ځکه سرچینه اخلي چي دیو هیواد اجتماعي چاپیریال، دکاري زمینو کموالی، سیاسي بې ثباتي، اقتصادي خپګان(economic depression)، روغتیایي خطرونه(health risks) اوداسي نور، دبل هیواد غني فرصتونه(rich opportunities) سیاسي ثبات اوازادي، پرمختللی اقتصاد، دژوند کولو ښه شرایط اوداسي نور دیو مملکت اوسېدونکي مجبور او تشویق کړي چي خپل هیواد پرېږدي او بل هیواد ته ولاړ سي. شخصي ترجیح، په خارج کښي ددوستانو درلودل، هوري (په خارج کښي)خپل مسلک ته دښه انکشاف ورکولو زمینه اوداسي نور... په فردي دلایلو کښي حسابیږي.که څه هم ددماغونو پرواز لومړي ځل دهغوتکنالوجیکي کارمندانو له پاره کارول کېدئ چي خپل هیواد به ئې پرېښووئ، خو نن دغه اصطلاح ډېره پراخه سوې ده، ټول هغه تعلیم یافته او مسلکي وګړي په کښي راځي چي له یوه هیواد ،اقتصادي سیکتوراو ساحې څخه بل هیواد ته دښه ژوند او لوړ معاش ترلاسه کولو له پاره ځي.

ددماغونو پرواز ته اکثره وخت داقتصادي مصرف(economic cost,) په نظر کتل کیږي ځکه چي دیو هیواد اوسېدونکي دخپلو هغو ارزښتانکه او تقاضادرلودونکي مهارتونو سره بل هیواد ته ځي چي ددوی دخپلو دولتونو له خوا دکلنو-کلنو راهیسي تمویل سوي وي. ددماغونو پرواز، دمالي سرمایې پرواز(Financial Capital Flight) ته ورته دئ، ځکه چي یو هیواد دمهارتونو دلږوالي څخه کړیږي اوبل هیواد دمهارتونو دترلاسه کولو څخه استفاده او خوند اخلي چي دې حالت ته بیا ددماغونو حصول(Brain Gain) ویل کیږي. ددماغونو پرواز داقتصادي انکشاف، ودي او فقر ختمولو پر ضد اویو لوی خنډ دئ. ددماغونو دپرواز اصطلاح په طب کښي هم کاریږي

[1] Brain drain (or human capital flight), is the large-scale emigration of a large group of individuals with technical skills or knowledge.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هوري ځان ته ښېل مفهوم لري او دلته زموږ د موضوع څخه وتلی بحث دئ. د دماغونو پرواز په پرمختلوونکو ملتونو(developing nations) کښي يوه عامه خبره ده چي يو په يو مې لاندي يادونه کړې ده:

اروپا:

د دماغونو د پرواز مېلان په اروپا کښي پر دوو برخو وېشل کيږي. اول دا چي ښه بااستعداده ساينس پوهان له غربي اروپا 'Western Europe' څخه دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي. په دوهم قدم کښي بيا، ماهر کارګران له مرکزي'Central' او له جنوبي شرقي'Southeastern Europe' اروپا څخه غربي اروپا'Western Europe' ته مهاجرت کوي که څه هم شواهد وايي چي دغه مېلان مخ پر کمېدو دئ.

اروپايي اتحاديه د ماهرو کارمندانو دلاسه ورکولو سره مخ ده نو ځکه ئې دبلو کارټ "blue card" پاليسي چي د امريکا دمتحده ايالاتو دګرين کارټ (green card) پاليسي ته ورته/مشابه ده، رامنځ ته کړې ده. دبلوکارټ دپاليسي له مخي، اروپايان کوښښ کوي چي په راتلوونکو دوو لسيزو کښي شل ميليونه کارګران له اسيا، افريقا او لاتين امريکا څخه وباسي. دلته ما (ج.م.مهربان) ته نه ځرګنديږي چي دغه شل ميليونه به ئې خپل او سېدونکي وي او که به د دغو درو براعظمو اصلي اوسېدونکي واردوي چي خپله خلا په ډکه کړي.زما تحليل دا دئ چي خپل وطنوال به له دغو براعظمو څخه باسي ځکه چي هيڅ هيواد په پردي فکر نه جوړيږي.

غربي اروپا:
په ۲۰۰۷ مېلادي کښي دوه لکه پنځوس زره (250,000) اروپايانو دامريکادمتحده ايالاتو، يو لک و څلور شپېته زره، دوه سوه پنځه اتيا(164,285) استراليا، څلوېښت زره، څلورسوه پنځه پنځوس(40,455) کاناډا، اووه دېرش زره، نهه سوه شپږ څلوېښت (37,946)نيو زېلاند ته مهاجرت کړی دئ. د جرمني څخه يولک و پنځه پنځوس زره، دوه سوه نوي (155,290) جرمنيانو دخپل هيواد څخه کوچ کړی دئ چي اکثره ئې داروپا په داخل کښي مهاجرسوي دي. په اروپا کښي دکارګرانو دمهاجرت دغه ارقام ترټولو لوړه اندازه ښئي چي (په اروپا کښي)ددوهم جهاني جنګ دمهاجرت له عدد سره مساوي دئ. په غربي اروپا کښي پرتګال هغه هيواد دئ چي ترټولو ډېر ددماغونوله پرواز څخه کړيږي. پرتګاليان انګولا، برازيل ته مهاجرت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتکنالوژي، روغتیا او بانکي خدماتو مسلکي کدرونه بیا انګلستان ځني جلبوي. پرتګال خپل ۵٪ ،۱۹ ماهر نفوس له لاسه ورکړی دئ او اوس کوښښ کوي چي دغه ضرورت له استرالیا ، کاناډا ، سویټزرلنډ ، جرمني او استریا څخه پوره کړي.

مرکزي او شرقي اروپا:

دشوروي اتحاد د۱۹۹۱ دسقوط راهیسي،دروسیې څخه تر پنځه لکه(500,000) زیات ساینس پوهان او کمپیوټر پروګرامران تللي دي. امریکا ، کاناډا ، جرمني او جنوبي کوریا ته دروسیې ددماغونو پرواز په لاندي ګرافونو کښي ښه څرګندیږي:

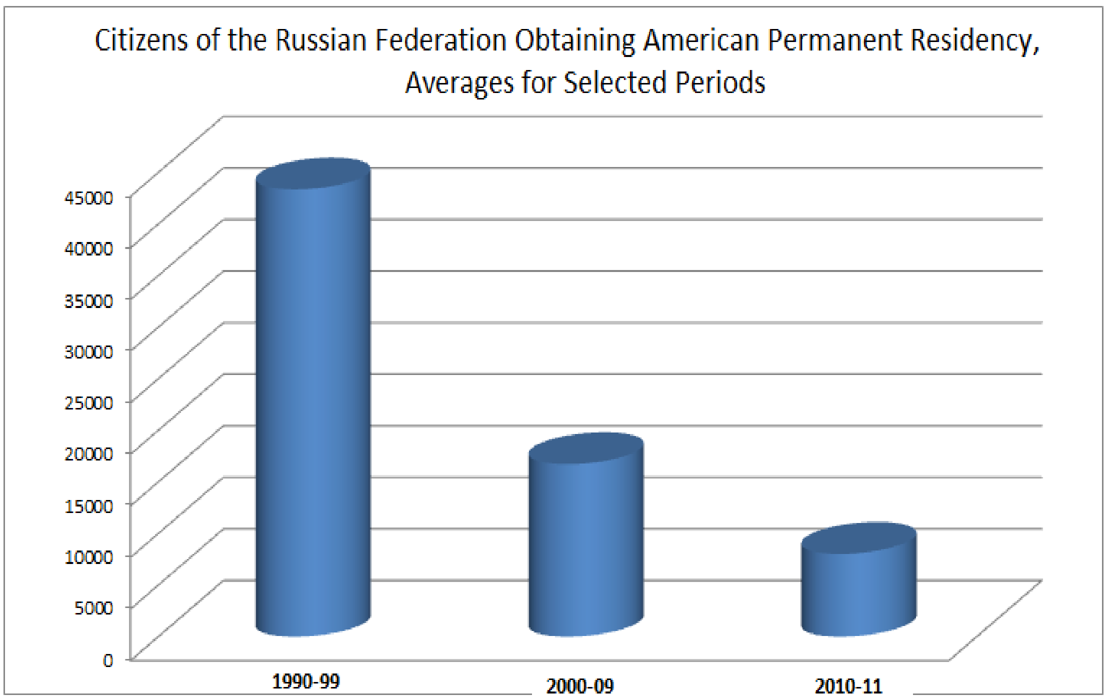

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

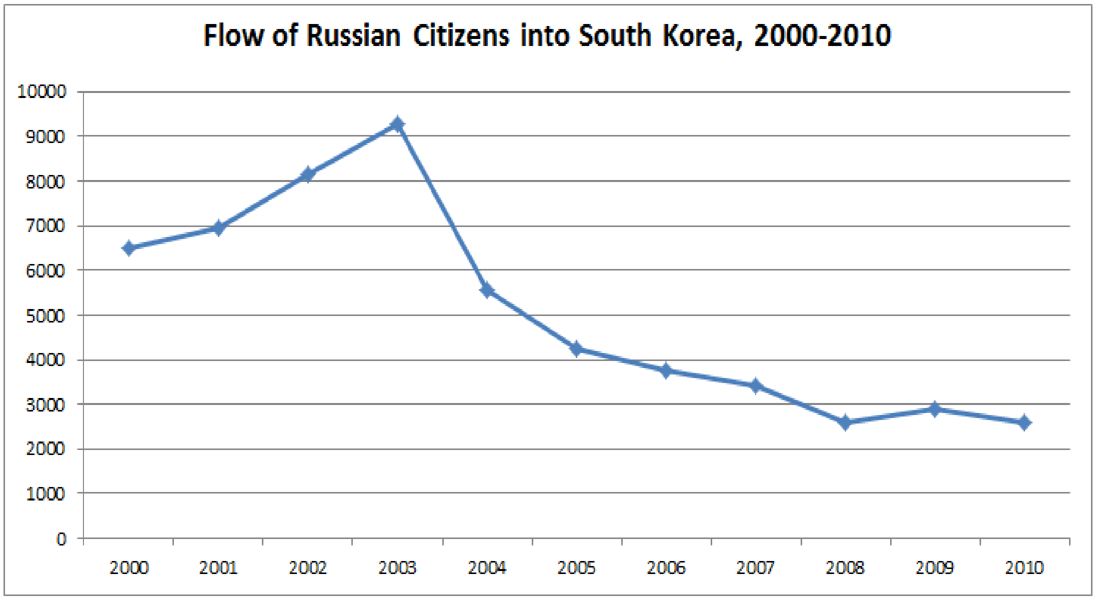

په شرقي اروپا کښې ددماغونو پرواز یو عام مشکل دئ. مرکزي او شرقي اروپادارلنډ او انګلستان سره دخپلو ماهرو کارمندانو دمهاجرت په اړه اندېښنې ښکاره کړي دي خو تر اوسه ئې لا نتیجه نه ده معلومه. د ۲۰۰۳ راهیسي لیتوانیا(Lithuania) خپل یو لک(100,000) ځوان او ښه تعلیم یافته کسان له لاسه ورکړي دي چې اکثره ئې ارلنډ ته تللي دي، په داسي حال کښې چې ارلنډ مخکې په خپله ددماغونو د پرواز له ستونزو سره مخ ؤ. دغه ته ورته حالت په پولنډ کښې هغه مهال واقع سو کله چې پولنډ داروپايي اتحادیې غړیتوب ومنئ. داروپايي اتحادیې سره دپولنډ دغړیتوب په لومړي کال کښې، یولک (100,000) ثبت سوي پولنډیان انګلستان ته دکار کولو له پاره مهاجرت وکړ. دپولنډ ترټولو لوی بانک (PKO Bank Polski) دڅېړنې له مخې، درو شپېته فیصده (۶۳٪)پولنډیان په انګلستان کښې مهاجر دي چې له ۲۴ څخه تر ۳۵ کاله پوري عمر لري. ددغه فیصدي څخه څلوېښت فیصده (۴۰٪)ئې دپوهنتون څخه فارغه دي. په پولنډ کښې دمعاشاتو دچټکي ودي سمون، پرمختلوونکي اقتصاد(booming economy)د زلاټي(zloty) یا پولنډي سکې قوي ارزښت او کمېدونکي بې کاري دپولنډي کارګرانو پرواز کم کړی دئ.

جنوبي شرقي اروپا:

البانیا یو له هغو هیوادونو څخه ده چې دکمونیست رژیم دسقوط څخه ورسته ئې ددماغونو پرواز تجربه کړی دئ. د ۱۹۹۱ راهیسي دالبانیا اوسېدونکي ایټالیا، یونان، انګلستان، کاناډا او دامریکا متحده ایالاتو ته دکار له پاره مهاجرت کوي. دتېرو لسو کلنو راهیسي دالبانیا تعلیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

یافته او مسلکي کسان خپل هیواد پرېږدي او هغو هیوادونو ته ځي چې هورې ښه امکانات، ښه ژوند او امنیت وي. دپرتګال، ارلنډ، ایټالیا، یونان، هسپانیې ډېر اوسېدونکي استرالیا ،برازیل، انګولا اوارجنټینا ته دکار له پاره مهاجرت کوي.

انګلستان:

د ۲۰۰۰ کلنو په شا او خوا کښې درې عشاریه پنځه (۳،۵)میلیون انګرېزانو دانګلستانو څخه مهاجرت کړی ؤ. دانګرېزانو مهاجرت په خاصه توګه استرالیا او دامریکا متحده ایالاتو ته سوی دئ. په ښه اقتصادي فضا کښې کار کول هغه څه دي چې اکثره ځوان انګرېزان مهاجرت پسې کوي.

ترکیه:

د۱۹۲۰ کلنو په شا او خوا کښې ډېرو ماهرو کارګرانو او کارمندانو دډاکټرانو او انجینرانو په شمول له ترکیې څخه مهاجرت وکړ. هغه مهال په ترکیه کښې سیاسي بې ثباتي او د۱۹۲۰ فوجي کودتا دترکیانو ددماغونو دپرواز عوامل ول. په دې ورستیو لسیزو کښې ډېرو ترکي مسلکي کسانو له ترکیې څخه مهاجرت کړی دئ البته دهغو محصلینو په شمول چې دترکیې څخه دباندي زده کړې کوي او بیرته خپل هیواد ته نه ځي. دترکي کارمندانو ددماغونو پرواز ته دمیډیا توجه وروانښتل او په ۲۰۰۰ مېلادي کښې دترکیې حکومت اقدام وکړ چې ددماغونو دپرواز ستونزه وڅېړي. په ۲۰۱۰ مېلادي کښې دترکیې دمالیې وزیر یو اټکل وړاندي کړ چې په ۲۰۵۰ مېلادي کښې به دترکیې ملي نا خالص تولیدات (GDP) پنځه الی شپږ (۵-۶)ټرېلیون ته پورته سي.

افریقا:

افریقایي هیوادونه ددماغونو له پرواز څخه داسي متاثر دي چې نه سي کولای چې دفقر له کرښې څخه ځانونه خلاص کړي. په افریقایي هیوادونو کښې، نایجریا، کینیا او ایتوپیا(حبشه) ددماغونو له پرواز څخه ډېر متاثر دي. پرافریقایي هیوادونو باندي دکاله دیو لک او پځوس زره(150,000)خارجي/غربي کارمندانو او مسلکیانو پرګومارلو باندي تقریباً څلور میلیونه امریکایي ډالره مصرف راځي. حبشې د ۱۹۸۰ څخه تر ۱۹۹۱ پوري ۷۵٪ ماهر کاري ځواک(workforce) له لاسه ورکړی دئ. حبشه ډېر ښه ډاکټران روزي خو دغه ډاکټران ترحبشې دامریکا دمتحده ایالاتو دشکاګو په ایالات کښې ډېر لیدل کیږي ځکه چې دافریقا په خدماتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیکتور کښې دکارمندانو معاشات دونه کم دي چې ددوی اساسي ضرورتونه لا نه په رفع کیږي. همداسي په افریقا کښې ډېر پوهنتونونه دباتجربه لیکچر ورکوونکو د کمښت سره مخ دي. کله چي ئې ځوانان له پوهنتونو څخه فارغه سي نو غربي هیوادونو ته دمهاجرت له پاره ملا وتړي. ددماغونو پرواز د افریقا داقتصادي پاته والي عامل دئ او ویل کیږي چي دغه حالت به دنړۍ والتوب له سببه په راتلوونکو لسیزو کښې هم دوام ولري.

ګانا اوس درې زره شپږ سوه (3,600) ډاکټران لري چې دهیواد پر شپږ زره اووه سوه (6,700) اوسېدونکو باندي ئې یوډاکټر رسیږي، دامریکا په متحده ایالاتو کښې بیا د څلورسوه دېرشو(430) کسانو له پاره یو ډاکټر وي. دګانا ځوان ډاکټران او نرسان دخپل هیواد څخه انګلستان، دامریکا متحده ایالاتو، جمیکا، او کاناډ ته دزیات معاش او ښه کاري شرایطو له پاره مهاجرت کوي. دګانا رسمي احصایه وایي چي د۱۹۹۳ څخه تر ۲۰۰۰ پوري ئې دهیواد ۷۸٪ روزل سوي ډاکټران له لاسه ورکړي دي. جنوبي افریقا (South Africa) هم یو له هغو افریقایي هیوادونو څخه ده چي دتیرو شلو کلنو راهیسي ددماغونو له پرواز سره مخ ده. باور کیږي چي دجنوبي افریقا ددماغونو پرواز دمنطقې پراقتصاد تاثیر کولای سي. یوازي دډاکټرانو دپرواز څخه جنوبي افریقا ته یو، عشاریه یو څلوېښت بیلیونه ($1.41bn) امریکایي ډالره تاوان وررسیږي. مهاجرت ورته کېدوونکي یا کوربه هیوادونو(hosting countries) بیا ګټې تر لاسه کوي. یوازي انګلستان دجنوبي افریقا دډاکټرانو څخه دوه، عشاریه اووه ($2.7bn) بیلیونه امریکایي ډالر ترلاسه کوي. په خدماتي سیکتور کښې کم معاشات او مزدوري، دژوند کولو غیري معیاري حالت، دترانسپورټ او سرپناه کمښت،نامساعد کاري چاپیریال، دمسلکي پرمختګ کم امکانات، دتحقیق او انکشاف (Research and Development) له پاره کمه بودیجه،دمسلکي ماشینري کموالی،اجتماعي ناراحتي(Social unrest) سیاسي شخړي، جنګونه،دتعلیمي نصاب او سیستم ټیټ کیفیت،دازادۍ کموالی، دپرمختګ اووظیفو په ځایونو کښې تبعیض اوداسي نور دافریقا ددماغونودپرواز عوامل دي.

بلي خوا ته بیا ویل کیږي چي چټکي اقتصادي ودي او انکشاف او همداسي په افریقا کښې دمنځنۍ طبقي(middle class) ظهور،دافریقا ددماغونو پرواز اوس ورځ په ورځ سرچپه(معکوس) کوي. د ۲۰۰۱ څخه تر ۲۰۱۰ پوري دنړۍ لس ترټولو چټک وده کوونکي (fastest-growing) هیوادونه په افریقا کښې ول او توقوع کیږي چي په ۲۰۱۵ کښې به دافریقا اقتصاد داسیا تر اقتصاد قوي سوی وي.اقتصادي انکشاف، دتکنالوژي معرفت، چابک انټرنیټ، ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موبایل سیستم، ښه تعلیم یافته نفوس، مساعد کاروباري چاپیریال افریقایانو ته زمینه برابره کړې ده چي خپلو کورونوته ور ستانه سي او اوس ډېر افریقایان په خپلو کورونو کښي کار کوي.

اسیا

غربي اسیا:

عراق

دعراق په جګړه کښي چي امنیت او اساسي خدماتو ته لاس رسی نه ؤ، څلور(4) میلیونو عراقیانو خپل هیواد پرېښودئ. د۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۰۷ پوري نهه اتیا (۸۹) دپوهنتون پروفیسران او لوړ رتبه لیکچر ورکوونکي وژل سوي ول. دعراق دمعارف وزارت دراپور له مخي د ۲۰۰۷ کال په څلورو میاشتو کښي دري سوه یوولس (۳۱۱)ښوونکي قتل سوي ول. دصدام ددولت دنسکورېدو سره سم، فراري عراقیانو ته زمینه برابره سوه چي بیرته خپل کورته ستانه سي خواوس حالت بیرته بلي خوا ته روان دئ. امنیتي ستونزي، اختطاف، ترورکول، ځوروني، دمجرمینو له خوا دپیسو غوښتنه دعراقیانو ددماغونو دپرواز عوامل دي چي داعراق اقتصاد ئې له ستونزو سره مخ کړی دئ.

ایران:د آی یم ایف یا نړئ وال پولي صندوق(International Monetary Fund) د ۲۰۰۷ کال دسروې له مخي، ایران په نیوي (۹۰) هیوادونو کښي هغه هیواد ؤ چي دبشري سرمایې په پروازکښي ئې لومړی مقام تر لاسه کړ. د ۱۹۹۰ کلنو په شا او خوا کښي یو لک پنځوس زره (150,000) ایرانیان داقتصادي همکارۍ او انکشاف دمؤسسې (Organization for Economic Co-operation and Development *OECD*) مربوط هیوادونو ته مهاجر سول چي پنځه ویش فیصده (۲۵٪)ئې ماسترۍ درلودلې. د آی یم ایف د ۲۰۰۹ کال په راپوري کښي ویل سوي دي چي هر کال دیولک او پنځوس زره څخه تر یولک و اتیا زره(150,000-180,000) ایرانیان دخپل هیواد څخه وزي چي ایران ته ئې دکال پنځوس بیلیونه امریکایي ډالر تاوان ور رسیږي.په ایران کښي ددماغونو پرواز دبې کاري او سختو اجتماعي قوانینو له مخي رامنځ ته سوی دئ.

منځنی ختیځ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسرائيل

اسرائيل دخپل تاسيس له ورځې څخه بيا تر نن ورځې پورې ددماغونو دپرواز سره مخ دی. ډېر اسرائيل دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي، اوس مهال درې لکه و دېرش زره (330,000) اسرائيل دخپل هيواد څخه دباندې ژوند کوي. ديوې ټول پوښتنې له مخې سياسي بې ثباتي او ناامني داسرائيلو دمهاجرت عوامل نه دي بلکې دباندې دژوند کولو ښه معيارونه،کاري زمينې،مسلکي پرمختګ(professional advancement) او لوړې زده کړې داسرائيلو دمهاجرت کولو عوامل بلل سوي دي. په اسرائيلو کښې هغه ښه تعليم يافته کسان چې په ساينس او انجينري کښې زده کړې لري، دباندې ځي او لږ تعليم يافته دهيواد دننه پاته کيږي. داسرائيلو دتاسيس يعني د مې دمياشتې ۱۹۴۸ څخه بيا تر ۲۰۰۵ ميلادي پورې څلور لکه (400,000) اسرائيلي ډاکټران او اکاډيميک شخصيتونو مهاجرت کړی دئ. په ۲۰۰۹ کښې داسرائيلو دلوړو زده کړو شورا (Council for Higher Education) خبر ورکړ چې پنځه ويش فيصده (٪۲۵)تعليم يافته اسرائيل له هيواد څخه دباندې اوسيږي، چې په دې توګه اسرائيل په نړۍ کښې ددماغونودپرواز ترټولو دلوړې اندازې سره مخ دی.

په دې ورستيو کښې په ډېرو اسرائيلو کښې خپل وطن ته دبيرته ستنېدلو ميلان پياوړی سوی دئ. په ۲۰۰۷ کښې اسرائيلي حکومت دخپلو هيوادوالود بيرته راستنېدو دتشويق پروګرام پيل کړ چې مثبته نتيجه ئې ورکړې ده ځکه چې د ۲۰۱۰ راهيسې اسرائيلي څېړونکي، بيزنيس منېجران، مسلکي او تخنيکي کسان بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

عربي نړۍ:

دملګروملتونو او دعربي ليګ (Arab League) په حواله، عربي هيوادونه تر ۲۰۱۰ پورې ددماغونو له پروازه سره مخ ول. دعربي ممالکو څخه يو ميليونو متخصيصنو او ماهرينو په غربي هيوادونو کښې ژوند کوئ چې په تخنيکي او علمي ساحو کښې دکارکولو زمينه ئې علت ښودل سوي ؤ خو ځينې نورو عربو بيا دسياسي بې ثباتي او جنګ له امله خپل هيوادونه پرېښي ول. د ۲۰۱۲ راهيسې دعربي هيوادونو ددماغونو پروازبرعکس کيږي ځکه چې ځوان عرب زده کوونکي پر خپل کور پاتيږي او له دباندې نور هم ورستنيږي چې دغه کار د عرب پسرلي (Arab Spring) په نتيجه کښې سوی دئ. ډېر عرب هيوادونه په دې پوه سول چې ساينس دپرمختګ يوه لار ده نو دوی هم پردغه لار روان سول او په دې توګه ئې خپل هيوادونه ددماغونو له پرواز څخه وژغورل. نړۍ وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوامداره اقتصادي رکود(ongoing global recession) يو بل عامل دئ چي عرب ئې ددماغونو له پرواز څخه ساتلي دي.

پاسفيک اسيا Asia Pacific :

مالېزيا:

ماليزيا ددماغونو له پرواز څخه سخته کړيږي. د هيواد دباندي ښې کاري زميني او تعليم، دماليزيا په داخل کښي فساد ، اجتماعي غيرمساوات (social inequality) دماليزيا ددماغونو دپرواز عوامل ښودل سوي دي. په ۲۰۱۱ مېلادي کښي بيرناما (*Berita Nasional Malaysia*:Bernama) چي دماليزيا لو حکومتي خبري اجنسي ده،خبر ورکړ چي يو ميليون ماهر ماليزيايان دهيواد دباندی کار کوي.

اوس په ماليزيا کښي ددماغونو پرواز چټک سوی دئ ځکه چي د ۲۰۰۸ څخه تر ۲۰۰۹ پوري درې لکه پنځه زره (305,000)ماليزيايانو خپل وطن پرېښئ ؤ او د ۲۰۰۷ کال په مقايسه يولک و څلوېښت زره(140,000) ماليزيايانو مهاجرت کړی ؤ چي اکثره ئې هندي او چينايي اصله ماليزيايان ول. دماليزيايي کارګرانو او کارمندانو مهاجرت دماليزيا اقتصادي وده په ۲۰۰۰ کال کښي څلور عشاريه پنځه فيصد(۴،۵٪)اود ۱۹۰۰ کلنو په شا او خواکښي اووه عشاريه دوه فيصده(۷،۲٪)کښته کړې وه.

فلپين:

فلپين له ۱۹۶۰ کلنو (1960s) راهيسي بيا تر ننه پوري ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ددماغانوپروازدفلپين په اقتصادي سيکتورونو کښي، دنرسينګ پرسيکتور سخته اغېزه کړې د ه. که څه هم په دې ورستيو کښي دفلپين په اقتصادي حالت کښي څه نا څه تغيرات راغلي دي خو فلپين دمستعمرو له تاريخه بيا تر ننې نړۍ والو اړيکو تر عصره ددماغونو له پروازه سره مخ دئ.

دوهم نړۍ وال جنګ دفلپين اقتصاد اوزيربناو (infrastructure) ته تاوانونه ورسول چي په نيتجه کښي ئې فلپينيان دروغتيايي ستونزو او د ثروت/عايد دغيري مساويانه وېش(uneven wealth distribution) سره مخ کړل. که څه هم پر دولس زره (۱۲۰۰۰) فلپينيانو باندي يو نرس رسيږي خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه وخت دماليې وزير او دملي اقتصادي شورا رئيس روکساس (Roxas) دصحي ستونزو پر ځاي دمالي ستونزو سره لاس او ګرېوان ؤ ځکه چي دولت ئې دبوديجې دکسر سره مخ ؤ. کله چي دامريکا متحده ايالاتو په **۱۹۲۵** کښي دمهاجرت په قانون کښي سمون راوست، نو امريکا ته دفلپيني نرسانو صادورول/مهاجرت هم پيل سو. امريکامتحده ايالات بيا يو له هغو هيوادونو څخه ؤ چي دهيواد په دننه کښي دنرسانو دکمښت سره مخ ؤ. اوس مهال فلپين په دنيا کښي تر ټولو زيات نرسان دامريکا متحده ايالاتو، انګلستان، او سعودي عربستان ته صادروي. پورته يادونه وسول چي دامريکامتحده ايالاتو دنرسينګ سيکتور دکارمندانو له کمښت سره مخ ؤ، نوامريکادخپل مهاجرت په قانون کښي تغيرات راوستل چي دفلپينيانو په ګټه تمام سول ځکه چي ډېرو فلپينيانو ته په امريکا کښي دکارکولو زمينه برابره سول، خپل هيواد ته ئې پيسې استولې چي دغه کار دفلپين ددولتي او خصوصي نرسينګ سيکتور دانکشاف سبب سو. که څه هم دفلپين په اړه مکلمه ډاټا ترلاسه کول ستونزمن دي خو د **۱۹۷۰** کلنو څېړني ښئي چي پنځه اتيا **۸۵٪** فلپيني نرسانو له خپل هيواد څخه مهاجرت کړی دئ. ددې سره سم، فلپين په **۱۹۵۰** کښي اوولس (**۱۷**) نرسينګ مکتبونه درلودل خو دغه تعداد په **۱۹۷۰** کښي يو سلو څلوېښت (**۱۴۰**) ته پورته سو.

دشلمي پېړۍ په اواخرو کښي ديوفلپيني نرس مياشتنی معاش په خپل هيواد کښي له پنځه سوه پنځوس څخه تر زر (1000 - 550) پيساس (pesos) پوري ؤ چي په هغه وخت کښي د اويا الی يو سلو څلوېښت(140 - 70) امريکايي ډالر معادل ؤ خو دامريکا په متحده ايالاتو کښي ديو فلپيني نرس متوسطه اندازه معاش داته سوه څخه تر څوارلس سوه (1400 - 800) امريکايي ډالرپوري ؤ. فلپينيانو به دغه پيسې خپل هيواد ته استولې چي بايد دفلپين داقتصادي انکشاف سبب ګرځېدلی وای خو داسي ونه سول. فلپينيانو په **۱۹۷۸**کښي دو نوي عشاريه پنځه(**۹۲،۵**)ميليونه امريکايي ډالر له امريکا څخه خپل هيواد ته استولي ول چي په **۲۰۰۵** دغه رقم لس عشاريه اووه (10.7) بيليونه امريکايي ډالروته ورسېدئ. که څه هم دفلپين حکومت زياتي پيسې تر لاس کړې خو بياهم د بې کارۍ په کمولو کښي ئې ورسره کومک ونه کړ. په **۱۹۹۰** کښي اته عشاريه څلورفيصده (**۸،۴٪**) فلپينيان بې کاره ول خو په **۲۰۰۳** کښي دغه فيصدي دولس عشاريه اووه(**۱۲،۷٪**)ته پورته سوه.

په **۲۰۱۱** کښي فلپين پرروغتيايي چارو او سهولتونو باندي دخپل ملي نا خالص توليداتو(GDP) درې عشاريه شپږ (**۳،۶**)فيصده مصرف کړی ؤ چي په دې توګه نړۍ وال صحي سازمان(World

(c) ketabton.com: The Digital Library

Health Organization) ورته ۱۷۰ یم مقام ورکړ. د **۱۹۹۹** څخه بیا تر **۲۰۰۳** پوري یعني په پنځو کالو کښي فلپین اووه ویش زره(**۲۷۰۰۰**)دنرسینګ فارغین ورکړي دي مګریوازي په **۲۰۰۵** کښي ئې بیا شُپږ ویش زره(**۲۲۰۰۰**)نرسان له زده کړو څخه فارغه سوي دي خو بیا هم دفلپین صحي نظام (health system) په خاصه توګه په کلیوالي سیمو کښي دبودېجې دکسر، دپرسونل او دپرمختللي تکنالوژي له کمښت سره مخ دئ. پوهان وایي چي دنرسینګ خصوصي او تجارتي کول دفلپین دعلمي کدرونو ددماغونو دپرواز سبب ګرځېدلي دئ.

په فلپین کښي دنرسانو معاش دهغه معاش سره چي په امریکا کښي فلپیني نرسانو ته ورکول کیږي، زیات فرق لري. څېړني ښئي چي د **۲۰۰۵** څخه تر ۲۰۱۰ پوري په فلپین کښي یو فلپیني نرس ته یوسلو اویا(۱۷۰)امریکایي ډالر دمیاشتي ورکول کېدل خو دامریکا په متحده ایالاتو کښي بیا له درې څخه تر څلور زره (3-4000 USD) امریکایي ډالربه دمیاشتي فلپیني نرس ته ورکول کېدل. دامریکا دغه اقتصادي تشویق(economic incentives) دفلپیني نرسانو له پاره ددې سبب سوی دئ چي فلپیني ډاکټران هم خپل کور پرېږدي او امریکا ته ولاړ سي ځکه چي ډاکټرانو به دخپل هیواد په دننه کښي له درې سوه څخه تر اته سوه (300-800 USD) امریکایي ډالر په میاشته کښي ترلاسه کول چي دادپورته ذکرسوي نرسانو ترمعاش ډېر کم ؤ. امریکا ته دفلپیني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت دفلپین ملي صحي سیکتور (national health sector) په تاوان تمام سوی دئ. په **۱۹۹۰** کښي به دپنځلسو الي شلو (15-20) ناروغانو پر سر یو نرس رسېدئ خو دوخت په تېرېدو سره ددې پر ځای چي دفلپین په صحي نظام کښي اصلاحات راغلي وای، خرابۍ رامنځ ته سوې ځکه چي په **۲۰۰۷** کښي به څلوېښتو الی شپېتو (40-60) مریضانو ته یو نرس ولاړ ؤ.

دفلپیني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت نه داچي دفلپین دصحي سیکتور دخرابۍ سبب سو بلکي خپله دغه مهاجر فلپینیان هم دزیاتو ستونزو سره مخ سول. دمثال په توګه، دوی په امریکا کښي ونه سوای کولای چي خپل دمسلک مربوط نوي مهارتونه زده کړي، ډېر کله به دشپې او درخصتیو په ورځو کښي پر کار ول، کاري چاپیریال ئې تبعیضي (discriminatory) ؤ، فردیسي، دکورنۍ او ټولني څخه لیریوالي په سختو دماغي فشارونو اخته کړل. کله چي دیو هیواد حکومت ونه سي کولای چي ددماغونو دپرواز یا دعلمي کدرونو دمهاجرت ګټي او تاوانونه په هر اړخیز ډول وسنجوي، هغه به حتماً په اقتصادي، اجتماعي، مالي او صحي ستونزو اخته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي اسیا: South Asia

هندوستان:

دملګرو ملتونو دانکشافي پروګرام یا (UNDP) دتخمين له مخي انډیا دکاله ددوو بيليونو امریکایي ډالر دتاوان سره مخ ده ځکه چي دانډیا دکمپیوټر ماهران دامریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کوي. هغه هندي شاګردان چي دهیواد دباندي زده کړي کوي، انډیا ئي دکاله دلس بيليونه ($10 billion) امریکایي ډالرودتاوان سره مخ کړي ده ځکه چي هندي شاګردان په هندی کالدارو خارجي اسعار رانیسي، نو داقتصا دعلم دقوانینو سره سم، په مارکېټ کښي دهندي پیسو عرضه ډېرېږي او دخارجي پیسو تقاضا زیاتیږي،دخارجي اسعار وارزښت هم پورته کیږي او دهندي کالدارو ارزښت بیا کمیږي چي دغه حالت انډیا دکاله دلس بيليونه امریکایي ډالرو دتاون سره مخ کړي ده.

نیپال:

هر کال دوه لکه پنځوس زره (250,000) نیپالیان دمختلفو عواملو له سببه دنیپال څخه مهاجرت کوي. دباندني هیوادونو دژوند کولو لوړ معیارونه، کاري زمیني، ښه ترا عاید، تعلیم، جلبونکي غربي ژوند ستایل(luring western lifestyle) امنیت، ثبات او داسي نور هغه عوامل دي چي نیپالیان ئې دخپل هیواد څخه مهاجرت کولو ته تشویق او مجبور کړي دي ځکه دنیپال حکومت تراوسه نه دئ توانېدلی چي خپلو هیوادوالو ته دغه یاد سهولتونو تهیه کړي.

پاکستان:

دپاکستان مغشوش سیاسي حالت اودهیواد دباندي دوظیفو ښه ترا امکاناتو پاکستانیانو ته لاره هواره کړې ده چي دخپل هیواد څخه داروپا صنعتي هیوادونو، شمالي امریکا او دمنځني ختیځ دتیلو درلودونکو ممالکو ته مهاجرت وکړي. پاکستان نیم صنعتي(semi-industrialised) هیواد دئ خو بیا هم ویل کیږي چي هر کال په زر ګونو ماهر پاکستاني ډاکټران، انجینران او ساینس پوهان دخپل هیواد څخه مهاجرت کوي.

سریلانکا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریلانکا دد برش کلن داخلي جنګ له سببه لوی تعداد روشنفکران او علمي کدرونو له لاسه ورکړه. د سریلانکا مسلکي کدرونو دامریکا په متحده ایالاتو، استرالیا، کاناډا او انګستان کښي پناه واخیسته. په دې ورستیو کلنو کښي د سریلانکا حکومت او خصوصي مؤسسې دواړه کوښښ کوي چي خپل کدرونه بیرته خپل کورته ستانه کړي خو کراري اقتصادي ودې (slow economic growth) او سیاسي بې ثباتي دغه لړی له ستونزو سره مخ کړې ده.

افغانستان:

د تیرو دود برشو(۳۲) کلنو راهیسي افغانستان په نړی دمهاجرینو ترټولو لوړ ثبت(record) خپل کړی دئ. د ملګرو ملتونو دمهاجرینو دعالي کمیشنري دفتر United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR) دراپور له مخي، په نړی کښي په اوسط ډول په هرو څلورو مهاجرینو کښي یو افغان مهاجر وي. دملګرو ملتونو یاد دفتر په دې ورستیو کښي یو راپور خپور کړ چي په کښي راغلي وه چي دوه عشاریه شپږ (2.6 million) میلیونه افغانان چي پنځه نوي فیصده (۹۵ ٪)کیږي په ایران او پاکستان کښي اوسیږي. دپاته پنځه فیصده په اړه ویل کیږي چي دپیسو په زور ئې ځانونه تر اروپایي هیوادونو پوري رسولي دي. ځیني نور افغانان بیا دسکالرشیپ له لاري له هیواده مهاجرت کوي اوکه وکولای سي چي دباندي ژوند برابر کړي، نو بیرته خپل کور ته نه راستنیږي. دجرمني چارواکي وایي چي د ۲۰۱۳ تر نیمایي پوري دوه زره اوه سوه (2,700) افغان پناه غوښتونکي ددوی سره ثبت سوي دي. یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په خپل ویب سایټ کښي لیکلي دي چي په تیرو لسو کلنو کښي پنځه عشاریه اووه (۵،۷) میلیونه افغان مهاجر په خپله خوښه افغانستان ته ستانه سوي دي خو دامنیتي سونزو له مخي څلور لکه پنځه ویش زره (425,000)افغانان د۲۰۱۲ ترنیمایي پوري دهیواد په دننه کښي بې ځایه ول.

د یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په ویب سایټ کښي راغلي دي چي تر ۲۰۱۳ تر اخیره به یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په مجموع کښي یو لکه و دو اویازره (172,000) مهاجرچي یو لک او پنځوس زره به له پاکستان، شل زره له ایران او شل زره به له نورو هیوادونو څخه افغانستان ته ستانه کړي.(دیو ان ایچ سي آر په ارقامو کښي تېروتنه سوې ده. که ۲۰۰۰۰+۲۰۰۰۰+۱۵۰۰۰۰ جمع سي، نو تر ۱۷۲۰۰۰ اوړي یعني ۱۹۰۰۰۰ جوړوي. ژباړن) دغو بیرته راستانه کېدونکو افغانانو ته به دسړي پر سر یو سلو پنځوس(۱۵۰) امریکایي ډالر اود صحي، قانوني/حقوقي، اجتماعي موضوعاتو اومسائلو او دماینونو په اړه معلومات اومشورې ورکول سي. داند ېښني وړ خبره داده چي دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرته راستانه کېدونکي افغانان به دافغانستان پراقتصاد داوړو بار سي او که څنګه څکه چي زما(ج. م. مهربان) دمعلوماتو له مخي چي په هغه وخت(۲۰۰۸-۲۰۰۲) کښېي مي دکندهار دمهاجرینو او بېرته راستانه کېدونکو چارو په ریاست کښي کار کاوه، دبېرته راستانه کېدونکو دمهارتونو له پاره په افغانستان کښي مارکېټ نه ؤ او ځیني ئې په سختو ناروغیو هم اخته ول چي داپر دولت نور مصارف هم راولي. له یوې خوا یو ان ایچ سي آر (UNHCR)، دولت او نړی واله ټولنه اخته دي چي افغان مهاجر خپلو کورونو ته ستانه کړي خو له بلي خوا زیات ماهر افغانان خپل هیواد پرېږدي او ډېر کم ئې بېرته راستنیږي. ددولت دمخالفینو له خوا ترور او ګواښوونه، اختطاف، جنایي فعالیتونه، بې کاري، دبرق اوپاکو اوبو نه ستوالی، په لویو ښارونو کښي ترافیکي ګڼه ګونه،دژوند کولو له پاره کم ځایونه او یا غیري معیاري کورونه، کم معاشات او مزدوري، ناامني، سیاسي بې ثباتي، دهمسایه ممالکو مداخلې، په دولتي او غیردولتي مؤسساتو کښي خپلوي پالنه(nepotism) او داسي نور عوامل دي چي همدا اوس- اوس ئې افغانان په خاصه توګه علمي کدرونه بیا مهاجرت کولو ته مجبوره کړي دي. په افغانستان کښي دپوهنتون دپرفیسر معاش په دولتي پوهنتونونو کښي پر یوه ساعت تر دوه ډالره نه اضافه کیږي اودطب دپوهنځی څخه دفارغه سوي ډاکتر معاش په دولتي روغتون کښي دمیاشتي تقریباً سل ډالره دئ.دغه معاشات داساسي ضرورتونو (basic needs) له پاره هم کافي نه دئ نو څکه مسلکي کدرونه جرمني، استرالیا، کاناډا، دامریکا متحده ایالاتو او دعربو متحده اماراتو ته مهاجرت کوي او اکثره ئې هورې داسي کارونه کوي چي ددوی دمسلک سره مطابقت نه لري. دافغانستان دولت او خصوصي سیکتور دمثال په توګه یو برقي انجینر او نلداوان دبنګله دېش او انډیا څخه په خورا لوړ قیمت واردوي. دافغانستان دمکاتبو او پوهنتونو نصاب دوظیفو دمارکېټ سره چنداني عملي اړخ نه لري نو څکه ډېر افغانان نورو هیوادونو ته ځي او هلته دخدماتو په سیکتور کښي مزدوري کوي. دافغان مهاجرینو دبېرته راستانه کېدو له پاره دافغانستان دولت، نړی واله ټولنه او دامریکا متحده ایالات باید دپورته یاد سوو مشکلاتو له پاره په ګډه کار وکړي که داسي ونه سي نو نور مسلکي کدرونه به هم له افغانستان ولاړسي چي لړی ئې همدا اوس دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرقي اسيا Eastern Asia:

چين:

دملي ناخالصو توليداتو دچټکي ودي سره- سره، چين ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ټول هغه چينايان چي په چين کښي دکاله يولک و شل زره يان(120,000 yuan) يا اوولس زره، شپږ سوه، پنځوس ($17,650) امريکايي ډالر ترلاسه کوي، غواړي چي مهاجرت وکړي.

په چينايانو کښي غربي ممالکو ته دمهاجرت کولوميلان ورځ په ورځ زياتيږي. په ۲۰۰۲ کښي پنځه شپېته زره (65,000) چينايانو په امريکا، پنځه ويش زرو(25,000) په کاناډا او پنځلس زرو(15,000) په استراليا کښي ددايمي اوسېدني حق ترلاسه کړ. دچين څخه تلوونکي مهاجر اکثر دمنځنۍ طبقې (middle-class background) مسلکي او ماهر کسان دي چي دچين داقتصاد په جوړولو کښي دملا دتير غوندي برخه لري. چين په دنيا کښي تر ټول بد دماغونو دپرواز سره مخ دئ ځکه چي په هرو هغو لسو شاگردانو/محصلينو کښي چي دهيواد دباندي زده کړي کوي، اووه کسه ئې هيځکله بيرته خپل هيواد ته نه ستنيږي.

دماغونو پرواز اکثره وخت پردوو ډولونو پېښيږي. اول، هغه روشنفکران، ماهران او مسلکي کسان چي دمختلفو عواملو او دلايلو له مخي خپل هيواد پرېږدي. دوهم، هغه محصلين چي دباندي زده کړي وکړي او بيا خپل هيواد ته نه ستانه کيږي. چين ددماغونو ددواړو ډوله پروازونو سره مخ دئ خو دوهم ډول ئې تر اول ډول په چين کښي زيات مشهور او عام دئ. ديوويشتمي پېړۍ په پيل کښي، چين خارج ته محصلين واستول چي پرمختللي مهارتونه او پوهه ترلاسه کړي او وکولاسي چي چين ديرغل او فقر څخه وساتي خو دفراغت څخه ورسته ډېر محصلين چين ته ولاړل او زيات ئې بيا په خارجي هيوادونو کښي پاته سول. د ۱۹۵۰ کلنو څخه بياتر ۱۹۷۰ کلنو پوري په چين کښي سياسي بې ثباتي وه، ددې بې ثباتي په نتيجه کښي ډېر چينايان مايوسه سول او باندني هيوادونو ته ئې مهاجرت وکړ.

باثباته اقتصادي ودي(steady economic growth) دچين ملي ناخالص توليدات او سړی سر عايد اضافه کړی دئ، نو ځکه ډېر چينايي مور وپلار خپل اولادونه دزده کړو او ژوند کولو له پاره خارج ته استوي. ډېر چينايان که وکولای سي چي په خارج کښي يوه ښه وظيفه پيداکړي، بيرته خپل کور ته نه ستنيږي. شتمني چينايي کورنۍ علاقه لري چي دښه ژوند کولوله پاره دچين

(c) ketabton.com: The Digital Library

دباندي ژوند وکړي. لاندي جدول دچينايي محصلينو دمهاجرت کال، دمهاجر سوي محصلينو او دبيرته راستنېدونکو تعداد او فيصدي ښئي:

جدول: دچين دبيرته راستنېدونکو محصلينو فيصدي			
فيصدي	دبيرته راستنېدونکو محصلينو تعداد	بهر ته دلېږدول سوو محصلينو تعداد	کال
28.84	248	860	1978
18.16	231	1777	1979
13.46	162	2124	1980
23.22	1143	2922	1981
38.96	2116	2326	1982
49.07	2303	2633	1983
54.04	2290	3073	1984
48.13	1424	4888	1985
44.72	1388	4676	1986
43.06	1605	4703	1987
47.12	3000	3786	1988
47.61	1753	3329	1989
48.08	1593	2950	1990
49.65	2069	2900	1991
50.39	3611	6540	1992
49.92	5128	10742	1993
43.25	4230	19071	1994
40.17	5750	20381	1995
38.66	6570	20905	1996
37.58	7130	22410	1997
38.05	7379	17622	1998
37.36	7748	23749	1999
34.92	9121	38989	2000
29.36	12243	83973	2001
25.01	17945	125179	2002

(c) ketabton.com: The Digital Library

23.34	20152	117307	2003
23.03	24726	114682	2004
24.02	34987	118515	2005
25.09	42000	134000	2006

پورته جدول د ۱۹۷۸ څخه تر ۲۰۰۷ پوري دچينايي محصلينو په بهر کښې داوسېدولو دميلان زياتوالی ښئي خو هغه محصلين چي بيرته خپل هيواد ته ستانه سوي دي، تعداد ئې زيات سوی دئ مګر په مجموع کښې دبيرته راستنېدونکو فيصدي لږ سوې ده.

تايوان:

تايوان دډېر کلنو راهيسي ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ډېرو هغه تايواني انجينرانو چي په خپل کور کښې به ئې ليسانس کړی ؤ، دلوړو زده کړه او پي ايچ ډي (PhD) له پاره به دامريکا متحده ايالاتو ته تلل، کله چي به ئې تعليم پوره سو، هورې به پسې پاته سول. دتايواني انجيرانو دغه کار دهيواد دمايکرو الکټرونيک صنعت غوسه وپارول او دانتيجه ئې ورکړه چي د۲۰۱۳ راهيسي تايوانيان دزده کړو دبشپړېدو څخه وروسته بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

استراليا:

د پاسفيک جزيرې(**Pacific Islands**)

دپاسفيک ډېري جزيرې چي انګلستان تر ۱۹۲۰ او ۱۹۹۰ کلنو پوري مستعمره کړي وې، اوسېدونکو ئې استراليا او نيو زيلاند ته مهاجرت کړی ؤ. دمستعمرو دختمدېدو څخه وروسته، په فيجي(Fiji) ټونګا(Tonga)، او ساموا(Samoa) کښې ددماغونو پرواز ډېر کم واقع سوی دئ. دپاسفيک هغه جزيرې لکه تاحيتي(Tahiti) چي فرانسې مستعمره کړې وې او يا دامريکا متحده ايالاتو ورباندې تسلط درلود، اوسېدونکو ئې فرانسې، دامريکا متحده ايالاتو او کاناډا ته مهاجرت وکړ.

نيو زيلاند:

د ۱۹۹۰ کلنو په جريان کښې به هر کال دېرش زره(30,000) نيوزېلانديانو مهاجرت کاوه. په ۲۰۰۵ کښې داقتصادي همکارۍ او انکشاف مؤسسې (Organization for Economic Co-

(c) ketabton.com: The Digital Library

operation and Development OECD) يو راپور خپور کړ، په دې راپور کښې ليکل سوي وه چي ځلرويش عشاريه دوه(۲۴،۲)فيصده نيو زېلانديان دهيواد دباندي په خاصه توګه په استراليا کښې مېشت دي . په ۲۰۰۷ کښې څلرويشت زره (24,000) نورو نيو زېلانديانو استراليا ته مهاجرت وکړ. د ۲۰۰۸ کال په انتخاباتي کمپاين کښې ملي ګوند/ نېشنل پارټي (National Party) په خپل کېمپاين کښې د کار ګر ګوند (Labour Party) چي پرواک ؤ، ناتوانايي په ګوته کول چي نه سي کولاي نيو زيلاندي کارګران او کارمندان دهيواد دننه وساتي. ملي ګوند دسړک پرغاړه پر ولاړو لوحو باندي ليکلي ول چي:"Wave goodbye to higher taxes, not your loved ones" يعني دخپلو خواخوږ دخداي په اماني پرځای، لوړ ټکس اخيستلو ته خدای په اماني وواياست. ملي ګوند په دغه ډول سره انتخابات وګټل. څلور کاله وروسته، دنيوزېلاندي کارمندانو مهاجرت تر پخوا پسي شديد سو، په ۲۰۱۲ کښې درو پنځوس زرو (53,000) نيوزېلانديانو دخپل هيواد څخه مهاجرت وکړ. دنيو زيلاند صدراعظم جان کي (John Key) نړی وال مالي بحران (global financial crisis) دنيوزېلانديانو ددماغونو دپرواز سبب وبلئ. د جان کي دحکومت له پيل يعني ۲۰۰۸ څخه بيا تر ډيسمبر ۲۰۱۲ پوري يو لک و اويازره (170,000) نيو زېلانديانو استراليا ته مهاجرت کړی دئ. که له يوې خوا نيو زېلاند خپل ماهران له لاسه ورکوي خو له بله اړخه بيا بيرته دخپل نفوس ديو فيصد په اندازه مسلکي کسان له خارجه تر لاسه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمالي امريكا North America :

کاناډا:

په۱۹۲۰کلنو کښي دکاناډا تر شل فيصده(۲۰٪) ډېر انجينرانو او اوساينس پوهانودامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کاوه. د ۱۹۲۰ څخه بيا تر ۱۹۷۹ پوري اوولس زره (17,000) انجينرانو او ساينس پوهانو امريکا ته مهاجرسوي ول خوپه۱۹۵۱ دتخنيکي کسانو دمهاجرت فيصدي له اوويش فيصده(27%) څخه لس فيصده (۱۰%) ته او په ۱۹۲۷ کښي پنځه فيصده(۵٪) ته کښته سوه.دامريکا متحده ايالاتو ته دکاناډايانو ددماغونو پروازدکاناډا يوه داخلي سياسي موضوع ده.پرعوايدو باندي زيات ټکس(income tax) اخيستل په کاناډا کښي ددماغونو پروازپېښ کړی دئ په داسي حال کښي چي په امريکا کښي دسافټ وېر، دهوايي جهازونو، دروغتيا او ساتيري په سيکتورونو کښي معاش لوړ او ټکس لږ دئ. ځيني نورپوهان بيا وايي چي په کاناډا کښي پر تحقيق (research funding) باندي دبوديجي کموالی او دامريکا په متحده ايالاتو کښي دمختلفو وظيفو امکاناتو، کاناډا ددماغونو دپرواز سره مخ کړي ده. کاناډا په ۱۹۹۰ کلنو کښي خپل ځيني ماهر کسان دامريکا پر متحده ايالاتو بايلل خو په مقابل کښي ئې بيرته له دباندي ډېر مسلکي کدرونه تر لاسه کړه، اوس کاناډا ددغو مسلکي کدرونو له استعدادونو او تجربو څخه خوند اخلي خو ځيني وخت بيا کاناډايان دباندني مسلکي کسانو سره تبعيض کوي او دکښته معاش کارځايونو ته ئې ورټيله کوي.

دکاناډا غزېدونکي اقتصاد (resilient economy) پياوړي داخلي مارکېټ، دغوښتنو او معيارونو سره برابر ژوند او په ډېرو سيکتورونو کښي دمناسب معاش/مزدوري ، په کاناډا کښي ددماغونو دپروازپديده پای ته رسولې ده. دکاناډا اقتصادي کاميابي اوس ځينو خاصو مسلکي امريکايانو ته لا دمهاجرت لاره هواره کړې ده. دغيري واقعي شواهدو (Anecdotal evidence) له مخي، د ۲۰۰۱ دسيپټمبر ديوولسمي نېټي دپيښي څخه وروسته،دامريکا په امنيتي اقداماتو (US security measures) کښي کوم خاص دپام وړ تغير نه دئ راغلي، همدا علت دئ چي اوس امريکايان کاناډا ته مهاجرت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامریکا متحده ایالات:

دامریکا متحده ایالات په عمومي توګه ددماغونو له پرواز سره مخ نه دي ځکه چي په زرو (1,000) تعلیم یافته کسانو کښې د مهاجرت فیصدي صفر عشاریه اووه (0.7) شمېرل سوې ده. دامریکا متحده ایالات دکلیوالي سیمو دکم نفوس په ستونزه اخته دي ځکه چي ډېر تعلیم یافته کلیوالي/صحرایي ځوانان ښاري یا نیمه ښاري سیمو (suburban areas) ته کوچ کوي چي پرکلیوالي ټولنو باندي ئې منفي تاثیر کړی دئ. دامریکا دمسه چوسیټس دتکنالوژي دانسټیټیوټ(Massachusetts Institute of Technology) یو غړی وایي چي "We educate them, but then we don't make it easy for them to stay" موږ صحرایي ځوانان تعلیم یافته کوو خو زموږ دپاره دا ستونزمنه ده چي دوی په کلیوالي سیمو کښې پاته کړو.

لاتین امریکا Latin America :

دلاتین امریکا څخه په پېخر مسلکي کسان مهاجرت کوي چي اکثره ئې ډاکټران، معماران او انجینران دي. دغو علمي کدرونو خپل مقصد ځای دامریکا متحده ایالات ټاکلي دي. کله چي دامریکا متحده ایالاتو ته ورسیږي نو هورې داسي کارونو ته لاس ورواچوي چي ددوی دمسلک سره هیڅ سره نه خوري، دغه دلاتین امریکا له پاره ددماغونو پرواز دئ، خو دنړی له پاره ددماغونوضایع (brain waste) بلل کیږي. داچي په ځینو لاتین امریکایي ولسونو کښې دشاګردانو نوم ثبتوونه په طبي مکتبونه کښې ډېره ده، علت ئې همدا دئ چي اکثره ډاکټران دلاتین امریکا څخه پرواز کوي. د ۲۰۰۰ کال یوه څېړنه ښئي چي لاتین امریکایي هیوادونو خورا ډېر مسلکي کدرونو له لاسه ورکړي چي فیصدي ئې لاندي ښوول سوې ده:

هیواد	دعلمي/مسلکي کدرونو دمهاجرت فیصدي
ارجنټینا	2.9%
برازیل	3.3%
چیلي	5.3%
کولمبیا	11.0%
اکواډور	10.9%

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکسیکو	**14.3%[140]**

کیوبا Cuba

په ۱۹۹۷ کښې دکیوبا چارواکو ادعا وکړه چې یو دېرش زره (۳۱۰۰۰) کیوبایي ډاکټران دنړۍ په یو شپېتو(۶۱) ممالکو کښې خپاره دي. دکیوبا شل زره (۲۰۰۰۰) ډاکټران په وینزیوېلا کښې دورځې د یولک (۱۰۰۰۰۰) بېلره تیلو په تبادله په کار اخته دي. هغه کیوبایان چې دخپل دولت له خوا ورته په وینزیوېلا کښې دکار کولو اجازه ورکول سوې ده او هیواد ته پیسې استوي، ددماغونو په پرواز کښې نه شمېرل کیږي.

کارابین Caribbean :

دکارابین جزیرې زیات تعداد ماهر کارمندان له لاسه ورکوي. ددغو جزیرو څخه تقریباً دېرش فیصده (30%) کاري ځواک دخپلو هیوادونو څخه تللی دئ او اتیا فیصده (80%) دسوري نېم (Suriname)هایتي(Haiti) ګریناډا(Grenada) او ګویانا (Guyana)دجزیرو اوسېدونکي چې دپوهنتونونو څخه فارغه سوي دي دامریکا متحده ایالاتو ته ئې مهاجرت کړی دئ. دجامیکنس (Jamaicans) اکثره اوسېدونکي دهیواد دباندي اوسیږي. ویل کیږي چې ددغو ولسونو مهاجرسوي مسلکي کدرونه خپل هیواد ته پیسې (remittances) استوي. هغه پیسې چې دجامیکنس مسلکي کدرونه خپل هیوادته له دباندي استوي، دیاد هیواد دملي خالصو تولیداتو (GNP) اتلس فیصده (18%) جوړوي. ددغو جزیرو په اړه چې خپلو هیوادونو ته پیسې استوي دغه سوال رامنځ ته کیږي چې ایا دغه میلان(trend) ددماغونو پرواز ویل کیږي او که یا؟

ددماغونو دپرواز دمخنیوي لارې(Preventative measures)

استعدادونه دیوهیواد په انکشاف کښې خورا مهمه ونډه لري. دهغه هیواد اقتصاد ښه پرمختګ کوي چې نړۍ وال ماهرین او مسلکیان لري نسبت وهغه ته چې نه ئې لري. ډېرو هیوادونو دماهرو کارمندانو او علمي کدرونو دساتلو له پاره راز-راز پالیسۍ جوړې کړې دي. دمثال په توګه، دافریقا دصحت سیکتور ددماغونو له سخت پرواز سره مخ دئ، دمخنیوي له پاره ئې افریقایي دولتونو مختلف پروګرامونو وړاندي او پلي کړي دي. دکویټ خلګ وایي چې دکویټ ددماغونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپرواز دمخنیوي له پاره باید امنیت او امید ته کار وسي ځکه چي کویټیان دخپل هیواد پر راتلوونکي وختونو باندي باور نه لري، افغانانو ته هم ورته ناروغي ورپېښه ده. چین داستعدادونو دساتلو او غوړېدلو(flourish) له پاره دژوند کولو عادي او ازاده فضااو میکانیزم رامنځ ته کوي. انډیا که څه هم ددماغونو له پرواز سره مخ ده خو تراوسه ئې کوم پرواګرام او پالیسي نه ده جوړه کړې ځکه چي انډیا په دې باور ده چي دانډیا څخه دباندي علمي کدرونو به دانډیا دراتلوونکي له پاره ښه کار وکړي. جرمنیانو د (GAIN) یا (حصول) په نوم یو دولتي ابتکار کړی دئ چي له مخي ئې هغه جرمنیان چي دباندي ژوند کوي خپلو کورونو ته ورستانه کوي. نور ممالک لکه سویټزرلېنډ ، اسټریا (Austria) او فرانسه هم جرمني ته ورته پروګرامونه لري.

ددماغونو پرواز دمهارتونو کمښت رامنځ ته کوي او دپانګي اچووني (investment) پربایللو دلالت کوي. ددماغونودپروازدمخنیوي له پاره هیوادونه باید په محلي مارکېټونو کښي اصلاحات راولي. تجربو ښوولې ده چي ددماغونو دمخنیوي له پاره ترټولو ښه حل لار داده چي خپلو مسلکي کدرونو ته امیتاز ورکول سي چي په خپل کور کښي پاته سي خودبې کاری دکمولو یوه لاره هم داده چي یو هیواد خپلو اوسېدونکو ته ددباندي کارکولو له پاره اجازه ورکړي. دلته سوال رامنځ ته کیږي چي ایا ددماغونوپرواز ښه دئ او که بد؟ دا دیو هیواد په اقتصادي حالت پوري اړه لري چي ددماغونو پرواز ته اجازه ورکوي او که یا.

ددماغونو دپرواز (brain drain) متضاد حالت ددماغونو حصول(brain gain) دئ. ددماغونو دحصول له مخي، دولتونه کوښښ کوي چي هم خپل علمي او مسلکي کدرونه هم وساتي او هم له نورو هیوادونو څخه دغسي شخصیتونه تر لاسه کړي، چي یو ښه مثال ئې کاناډا ده. په ۲۰۰۳ کښي انګستان د ولفسن فاونډېشن(Wolfson Foundation) په همکاری دشلو میلیونه پاونډو(20 million) په ارزښت یو پنځه کلن تحقیقي(research) پرواګرام تاسیس کړ. دپروګرام هدف دادئ چي فردېس انګلېسي ساینس پوهان له نوروهیوادونو څخه بیرته خپل هیواد ته ستانه اودراتلوونکي برتانوي ځوانانو دمهاجرت لړی ودروي.

په عمومي توګه پرمختلوونکي هیوادونه(developing countries) ددماغونو له پرواز څخه کړیږي ځکه چي ددغه هیوادونو څخه علمي کدرونه وزي او بیا ډېر لږ اوسېدونکي بیرته خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادونو ته هغه مهال ستنیږي چې ښه خوړین سوي وي. د پرمختللوونکو هیوادونو ځیني مسلکي کسان په نورو هیوادونو کښې د مسلک مربوط کارونه هم نه سي پیدا کولای، اکثره ئې د خدماتو په سیکتور(service industry) کښې کار شروع کړي چې د دوی د مسلک سره هیڅ برابر نه وي، کله چې خپل هیواد ته بیرته ستنیږي، هغه مهارتونه چې دوی مخکې درلودل، له یاده ئې وتلي اویا په مارکېټ کښې تقاضا نه لري ځکه چې زاړه او تروخت تېر سوي وي. دغه حالت ته نو بیا د دماغونو ضایع (brain waste) ویل کیږي چې د دولتونو له پاره یو بل رنځ دئ او باید مخنیوی ئې وکړي. افغانان هم په دغه رنځ اخته دي، علمي کدرونه ئې په غرب او نوره دنیا کښې داسې کارونه کوي چې د دوی د مسلک خلاف دي.

د دماغوند دپرواز گټې The advantages of the brain drain :

د دماغونو پرواز د تعلیم له سیکتور څخه د بشري منابعو(human resources) صادرولو ته وایي چې د هیوادونو په جوړولو کښې د پیسو د چاپولو د ماشین غوندي ونډه لري. د بهرني علمي کدرونو مهاجرت د امریکا د متحده ایالاتو په اقتصاد کښې د کاله د اووه بیلیونه امریکایي ډالرو مرسته کوي. د دماغونو پرواز د اصلي ټاټوبي (country of origin) او کوربه هیواد (hosting country)دواړو له پاره (دوې اړخیزي)گټې لري: هغه هیوادونه چې له دباندي مسلکي کدرونه ترلاسه کوي، د بشري ځواک (labour fore) خلا ډکوي. هغه هیواد چې وگړي ئې نورو هیوادونو ته مهاجرت کوي، خپلو هیوادونو ته پیسې (remittances) استوي چې په نتیجه کښې د دواړوهیوادونو اقتصادي انکشاف کوي. داصلي ټاټوبي اوسېدونکي چې خپلو هیوادونو ته پیسې استوي، دا په حقیقت کښې د خپلو وطنوالو له پاره دلوړو زده کړو تقاضا نوره هم اوچتوي او دژوند کولو معیار اصلاح کوي.

بله گټه ئې داده چې هرهیواد نه سي کولای چې د خپلو علمي او مسلکي کدرونو څخه د مختلفو عواملو له مخې ښه استفاده وکړي، نود دغسې هیوادونو دوگړو او دولت له پاره ښه ترا داده چې علمي کدرونه ئې نورو هیوادونو ته مهاجرت وکړي او خپلو هیوادونو ته پیسې واستوي. کله چې مهاجرسوي مسلکیان/علمي کدرونه خپلوهیوادونه ته ستانه کیږي، شاید دوی له ځانونه سره نوي مهارتونه او پوهه هم خپلو هیوادونو ته ور وړي. په ۲۰۱۱ کښې په ټول نړۍ کښې د مهاجر کارمندانو هغه پیسې چې خپلو هیوادونو ته ئې استولي وې، درې سوه، دواویا بیلیونه(۳۷۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

امريکايي ډالر تخمين سوي دي چي په دې جمه کښي يوازي مکسيکو او فليپين په ياد کال کښي ځلرويش بيليونه(۲۴) امريکايي ډالر دخپلو مهاجر کارمندانو څخه ترلاسه کړي دي.

ددماغونو دپرواز منفي نتايج**Negative consequences of the brain drain**:

ددماغونو دپرواز ګټي پورته يادي سوې خو تاوانونه ئې دخپل سرليک او ماهيت څخه په څرګند ډول معلوميږي. ددماغونو دپرواز لومړی تاوان دادئ چي يو هيواد خپلي هغه بشري منابع له لاسه ورکوي چي دټولني او اقتصاد له پاره په مجموع کښي ډېري مهمي دي. هغو هيوادونو چي ددماغونو پرواز ئې ګټور بللی دئ، په حقيقت کښي دټولني پرځای دافرادو رفا په نظر کښي نيسي اوددماغونو پرواز همداسي ماهيت لري چي ترټولني ئې افرادو ته ګټه رسيږي. په غيري مساوي توګه دمهارتونو او پوهي وېشل هم داصلي او هم دکوربه هيواد دااقتصاد له پاره زيانونه لري. هغه ماهر کسان چي تر اوږد مهاجرت وروسته خپلو کورونو ته ستانه سي، نو دخپلو وطنوالو له خوا ورته دباندني کس په نظر کتل کيږي چي دا يوډول رواني ستونزي جوړوي. زيات ماهر کسان کولای سي چي دخپلو هيوادونو څخه خپلي کورنۍ هم له يوڅه وخت وروسته له ځانه سره يو ځای کړي، ددې نتيجه داده چي دوی بيا نور خپلو هيوادونو ته پيسې نه استوي، دا نو داسی تاوان دئ چي هم کدر له لاسه ورکول سو او هم ئې پيسې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضميمې:

په ۲۰۰۵ کښې پر تحقیق او انکشاف باندې د لسو هیوادونو مصارف

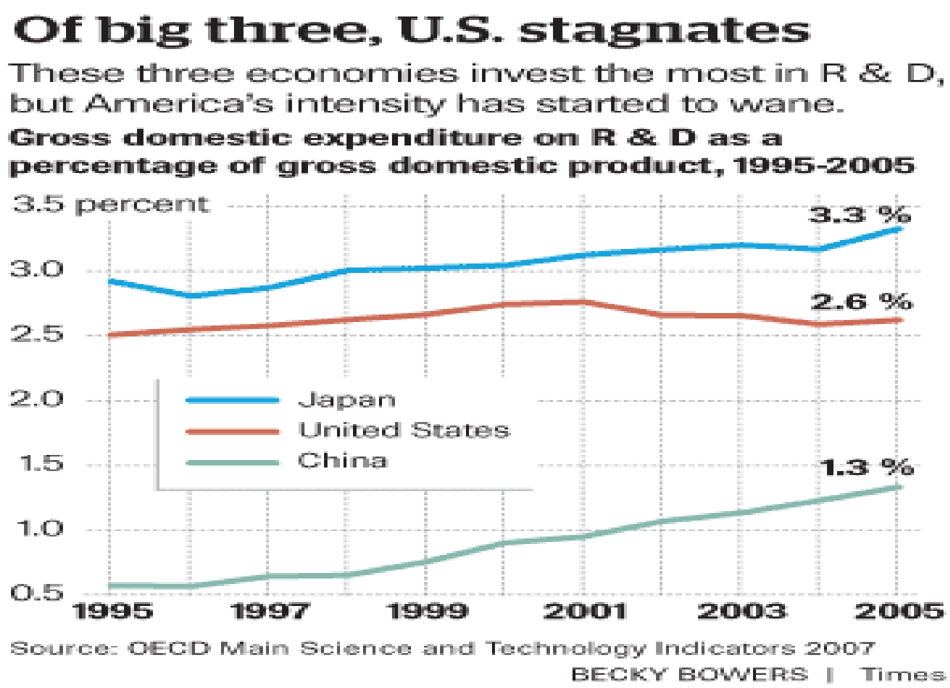

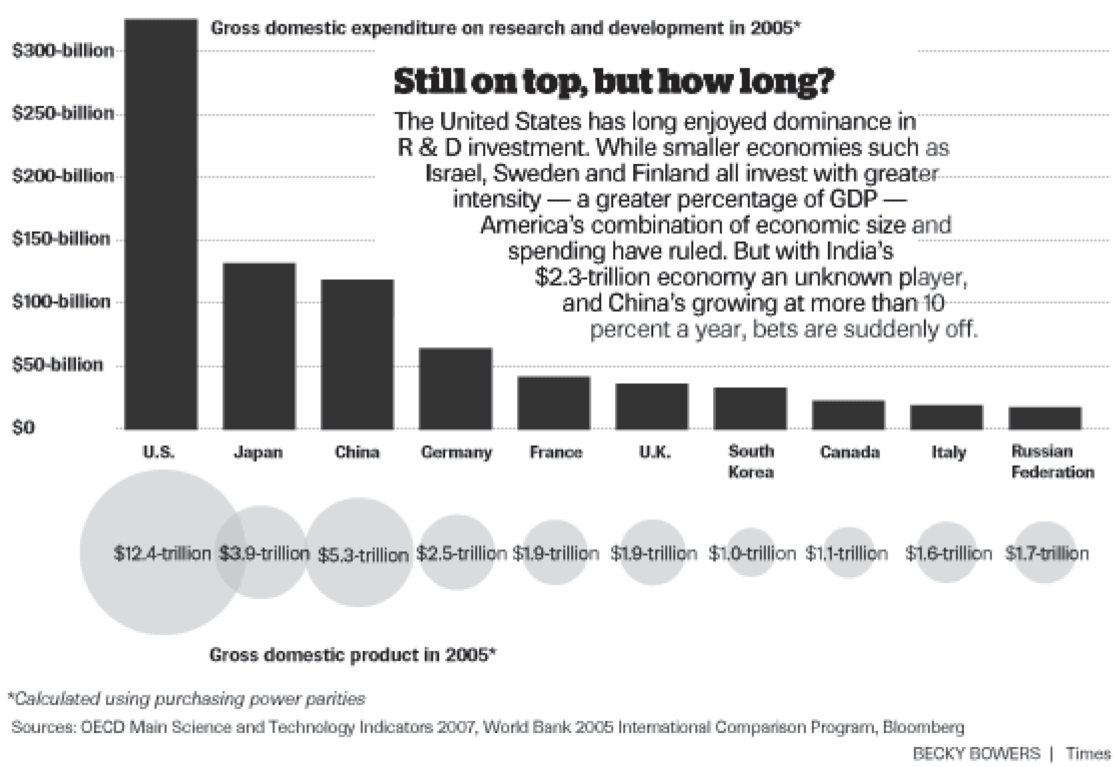

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس بانفوسه هیوادونه World Top Ten Populated Countries					
شماره	هیواد	2000	2010	2012	2050 تخیمن
1	چین	1,268,853,362	1,330,141,295	**1,343,239,923**	**1,303,723,332**
2	هندوستان	1,004,124,224	1,173,108,018	**1,205,073,612**	**1,656,553,632**
3	دامریکا متحده ایالات	282,338,631	310,232,863	**313,847,465**	**439,010,253**
4	اندونیزیا	213,829,469	242,968,342	**248,645,008**	**313,020,847**
5	برازیل	176,319,621	201,103,330	**193,946,886**	**260,692,493**
6	پاکستان	146,404,914	184,404,791	**190,291,129**	**276,428,758**
7	ناجیریا	123,178,818	152,217,341	**170,123,740**	**264,262,405**
8	بنګله دېش	130,406,594	156,118,464	**161,083,804**	**233,587,279**
9	روسیه	146,709,971	139,390,205	**142,517,670**	**109,187,353**
10	جاپان	126,729,223	126,804,433	**127,368,088**	**93,673,826**
دلسو هیوادونو مجموعه		3,618,894,827	4,016,489,082	**4,096,137,325**	**4,950,140,178**
دنړۍ نور هیوادونه		2,466,012,769	2,829,120,878	**2,921,709,597**	**4,306,202,522**
دټول نړۍ نفوس		6,084,907,596	6,845,609,960	**7,017,846,922**	**9,256,342,700**
منبع	**http://www.internetworldstats.com/stats8.htm**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس شتمن هیوادونه **Top 10 Richest Countries in the World**				
شماره	هیواد	پلازمېنه	کرنسي	ملي نا خالص تولیدات(سړي سر) په ډالر
1	قطر	دوحه	قطري ریال	**102,768.69**
2	لکسیمبورګ	لکسیمبورګ	ایرو	**80,679.06**
3	سینګاپور	سینګاپور	سینګاپوري ډالر	**60,883.33**
4	ناروي	اوسلو	ناروېژي کرون	**55,264.45**
5	بروني داروسلام	بندر سیري بیګوان	بروني ډالر	**50,526.35**
6	دامریکا متحده ایالات	واشنګټن ډي سي	امریکایي ډار	**49,802.15**
7	دعربو متحده امارات	ابُوظبي	درهم	**48,992.47**
8	سویټزرلنډ	بیرني	سویس فراک	**45,285.8**
9	کویټ	کویټ ښار	کویتي دینار	**43,846.72**
10	استریا	وینا	ایرو	**42,477.49**
منبع	**http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-richest-countries-map.html**			
یادابنت:	مختلف ویب سایټونه مختلف معلومات او حصایه وړاندي کوي.			

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس فقیر هیوادونه			
شماره	هیواد		سړي سر ملي ناخالص تولید په ډالر Per Capita GDP 2011
۱	کانګو		348
۲	لايبريا		456
۳	زيمبابې		487
۴	بروندي		615
۵	ايريتيريا		735
۶	دمرکزي جمهوريت	افريقا	768
۷	نايجر		771
۸	سايرا ليون		849
۹	ملاوي		860
۱۰	ټوګو		899
منبع	http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-poorest-countries-map.html		

ماخذونه:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Brain_drain
2. http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-portugals-brain-drain
3. Ntagwirumugara Etienne, PhD,Coordinator RwEdNet & Professor at Kigali Institute of Science and Technology, RWANDA*14-18 May 2012*
4. http://skills.oecd.org/hotissues/braindrain.html
5. http://www.unhcr.org/pages/49e486eb6.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لراوبر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولاۍ سئ د لراوبر ويبپاڼي په برېښنايي کتابتون کي زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کي مطالعه کړۍ .

د لراوبر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندينيو موضوعګانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- **اسلام او مذهب**
- **ساينس او تخنيک**
- **سپورټ او روغتيا**
- **تاريخ او سياست**
- **هنر او ادبيات**
- **دماشومانو لپاره**
- **بېلابېل آثار**

www.Larawbar.net/library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library